

Osuuskunnan hallinto

Tehtävät ja vastuu

Lakiasianjohtaja Anne Kontkanen
Pellervo-Seura ry

Osuuskuntien hallinto

- Osuuskunnan johto = hallitus, (hallintoneuvosto), TJ (varsinainen hallinto)
- Osuuskunnan kokous / (edustajisto)
- Kullakin oma, osuuskuntalaissa ja säännöissä määrätty rooli ja tehtävät
- Hallitus – yleistoimivalta, hallinto ja toiminnan asianmukainen järjestäminen
- Toimitusjohtaja – yleistoimivalta, päivittäinen juokseva hallinto
- Hallintoneuvosto - **valvoo** hallintoa ja **antaa ohjeita** laajakantoisissa ja periaatteellisesti tärkeissä asioissa
- Osuuskunnan kokous / edustajisto – jäsenten päätösvalta OskL:n tai sääntöjen nojalla kuuluvissa asioissa

Toimivalta – mitä se on?

- Toimivallanjako = mitä kunkin toimielimen tehtäviin osuuskunnassa kuuluu
 - Mistä päättävät jäsenet osuuskunnan kokouksessa ja mistä päättää osuuskunnan johto – hallitus, hallintoneuvosto, toimitusjohtaja?
- OskL ja säännöt määrittävät osuuskunnan johdon ja jäsenten keskinäisen toimivallan
 - OskL 6 luku 2 §, 17 § ja 21 § sekä 5 luku 3 §
 - käytännössä usein valitettavan epäselvä – osuuskunnissa muotoutunut erilaisia toimintakulttuureita

Toimivallan siirtäminen

- Säännöissä voidaan määrätä hallituksen yleistoimivaltaan kuuluvan asia hallintoneuvoston tai osuuskunnan kokouksen /edustajiston päätettäväksi – ei kuitenkaan hallituksen yleistoimivaltaa kokonaisuutena
- OskL 6 luku 7 § :
 - Hallitus voi päättää toimitusjohtajan toimivaltaan kuuluvan asian
 - Hallitus voi oma-aloitteisesti siirtää hallituksen yleistoimivaltaan kuuluvan asian
 - hallintoneuvostolle tai osuuskunnan kokoukselle/edustajistolle

- OskL 5 luku 3,2 §: jäsenet voivat yksimielisenä päättää:
 - hallituksen tai toimitusjohtajan yleistoimivaltaan kuuluva asia
 - Hallintoneuvostolle OskL 6 luvun 21,2 § 3 ja 5 – kohdissa kuuluvat asiat
- Edellyttää **kaikkien jäsenten** yksimielistä päätöstä
 - myös osuuskunnissa, joissa edustajisto

=> Käytännössä vain pienet osuuskunnat

Hallitus – tehtävät ja toimivalta

- Ainoa pakollinen toimielin osuuskunnassa
- Valinta:
 - OskL => osuuskunnan kokous
 - 1-5 jäsentä, säännöissä voidaan määrätä toisin
- Hallituksen yleistoimivalta hallinnon ja toiminnan järjestäminen
 - kaikki ne tehtävät, joita ei ole määrätty laissa tai säännöissä muille toimielimille
- Vastaa myös siitä, että kirjanpidon ja varainhoidon **valvonta** on asianmukaisesti järjestetty
 - Ei edellytä, että itse tekee mutta velvollisuus huolehtia, että riittävä organisaatio ja mekanismit

- Myös epätavalliset ja laajakantoiset asiat kuten merkittävät liiketoimintapäätökset
- Hallituksella lisäksi myös muualla OskL:ssa määriteltyjä erityistehtäviä, kuten päättää jäsenten hyväksymisestä tai hyväksymismenettelystä
- Hallitus asettaa osuuskunnan tavoitteet ja valvoo, että ne saavutetaan
 - => sekä valvova että ohjaava rooli
- Päävastuu osuuskunnan organisaation asianmukaisuudesta
- **Osuuskunnan liiketoiminnan ytimessä on hallitus**

Toimitusjohtaja - tehtävät ja toimivalta

- Yleensä hallitus valitsee
- Hoitaa osuuskunnan päivittäistä hallintoa hallituksen antamien ohjeiden ja määräysten mukaisesti
- Huolehdittava siitä, että osuuskunnan kirjanpito on lainmukainen ja varainhoito luotettavalla tavalla **järjestetty**
- Osuuskunnan toiminnan käytännön organisointi
- Epätavalliset ja laajakantoiset toimet
 - hallituksen valtuuttamana
 - jos päätös ei voi odottaa aiheuttamatta osuuskunnantoiminnalle olennaista haittaa
 - informoitava hallitusta mahdollisimman pian

Huolellisuusvelvoite

- OskL 1 luku 8 §:
”Osuuskunnan johdon on huolellisesti toimien edistettävä osuuskunnan etua.”
 - Koskee koko osuuskunnan johtoa – TJ, hallitus, HN
- Velvollisuus toimia osuuskunnan edun mukaisesti (lojaliteettivelvollisuus),
 - ei oma etu, yksittäisen jäsenen, jäsenryhmän tai alueen etu

Osuuskunnan kokous

- Osuuskunnan jäsenten päätöksentekoforum
- Varsinainen osuuskunnan kokous pidettävä 6 kk:n kuluessa tilikauden päättymisestä
- Ylimääräinen osuuskunnan kokous on pidettävä, jos
 1. Säännöissä määrätään
 2. Hallitus katsoo siihen olevan aihetta
 3. Jäsenistä 10 %, tilintarkastaja tai toiminnan tarkastaja vaatii
 4. Hallintoneuvosto katsoo siihen olevan aihetta ja sillä on sääntöjen mukaan oikeus päättää ylimääräisen osuuskunnan kokouksen pitämisestä

Osuuskunnan kokouksen toimivalta

- Osuuskunnan kokous päättää
 1. Osuuskuntalain nojalla kuuluvat asiat
 2. säännöissä määrätyt, hallituksen tai toimitusjohtajan yleistoimivaltaan kuuluvat asiat
 3. niistä hallituksen tai toimitusjohtajan yleistoimivaltaan kuuluvista asioista, jotka hallitus sille siirtää
- Mahdollista myös kaikkien jäsenten yksimielisellä päätöksellä
- ”Osuuskunnassa ylintä päätösvaltaa käyttävät jäsenet”
 - Käyttääkö????

Mistä osuuskunnan kokouk päättää?

- Tilinpäätöksen vahvistamisesta
- Ylijäämän käyttämisestä
 - Huom! Rajattu hallituksen esittämään enimmäismäärää
- Vastuuvapauden myöntämisestä hallituksen ja hallintoneuvoston jäsenille sekä toimitusjohtajalle
- Hallituksen / hallintoneuvoston jäsenten valinta
- Tilintarkastajan / toiminnantarkastajan valinta
- Säännöissä määrätyt asiat

- Sääntöjen muuttaminen
- Suunnattu osuus-/osakeanti
- Optio-oikeuksien antamisesta
- Suunnattu omien osuuksien/osakkeiden hankkiminen
- Sulautuminen
- Jakautuminen
- Yritysmuodon muutokset
- Osuuskunnan toiminnan lopettaminen (selvitystila)

- Jäsenten sääntöihin perustuvien oikeuksien kaventaminen tai velvollisuuksien lisääminen
- Muista myös:
 - mahdollisuus säännöissä yksilöidyn hallituksen yleistoimivaltaan kuuluvan asian siirtäminen
 - Hallitus oma-aloitteisesti siirtää hallitukselle kuuluvan asian osuuskunnan kokouksen päätettäväksi

- Käyttävätkö siis jäsenet osuuskunnissa ylintä päätösvaltaa?

Kyllä, osuuskunnassa ylintä päätösvaltaa käyttävät jäsenet osuuskunnan kokouksessa niissä asioissa, jotka sille osuuskuntalain tai sääntöjen mukaan kuuluvat ja jotka ovat osuuskunnan toiminnan tai jäsenten kannalta keskeisiä

- Usein asioita, jotka edellyttävät sääntömuutosta

Osuuskunnan muut toimielimet

OskL 6 luku 25 §:

”Säännöissä voi määrätä myös muista osuuskunnan toimielimistä. Tällaisille elimille ei voi antaa tämän lain mukaan osuuskunnan tai edustajiston kokoukselle, valitsijamiehille, hallitukselle, toimitusjohtajalle tai hallintoneuvostolle kuuluvia tehtäviä.”

- Laissa nimenomainen kieltö: ei tehtäviä, jotka OskL:n mukaan kuuluvat muille elimille

- Käytännössä osuuskunnissa tehtäviltään erotettavissa kahdentyyppisiä toimielimiä
 - Valitsijaansa tämän tehtävässä avustavat toimielimet
 - Selkeästi suhdetoiminnalliset toimikunnat
- Ainakin avustavien toimielinten asema tulisi perustua sääntöihin
 - Yleisin hallinnon tarkastajat
 - Muita: Työvaliokunta, vaalivaliokunta/valmisteleva toimikunta/nimitysvaliokunta jne.
- Ks. muista toimielimistä esimerkiksi Osuuskunta Metsäliiton, osuuspankin ja osuuskaupan säännöt

Yhteenveto

”Sekä johdon että jäsenten on syytä muistaa oma roolinsa osuuskunnan päätöksenteossa. Osuuskunnan kokous ja hallintoneuvosto käyttävät valtaansa valitessaan osuuskunnan kannalta parhaat päätöksentekijät osuuskunnan hallintoon. Tehtyihin päätöksiin voi suhtautua kriittisesti ja jos sinällään lainmukaiset, huolellisesti valmistellut päätökset ovat jäsenten mielestä osuuskunnan kannalta epäedullisia, päätöksentekijät voidaan vaihtaa.”

Vahingonkorvausvastuu osuuskuntalain mukaan

- OskL mukainen hallinnon vahingonkorvausvastuu koskee **johdon** jäseniä
 - hallitus, (hallintoneuvosto), toimitusjohtaja
- Osuuskuntalain tai sääntöjen vastainen menettely
- Mahdollista myös **jäsenen** vahingonkorvausvastuu
 - Myötävaikutus osuuskuntalain tai sääntöjen rikkomiseen
 - Tahallaan tai huolimattomuudesta
 - Vastuu osuuskunnalle, jäsenelle ja kolmannelle
 - Toteutunee käytännössä erittäin harvoin
 - Jäsenellä ei yleensä ole vastaavia tietoja ja vastaavaa selonottovelvollisuutta kuin johdolla

- Vahingonkorvausvastuu myös **osuuskunnan kokouksen puheenjohtajalla**
 - Tahallaan tai huolimattomuudella aiheutettu vahinko
 - Vastuu siitä, että täyttää puheenjohtajan lakiin ja sääntöihin perustuvat velvollisuudet
 - Vastuu siitä, että päätös syntyy oikeassa järjestyksessä (kokousmenettely tunnettava)
 - Ei lähtökohtaisesti vastuuta päätösten sisällöstä
 - Huom! Maallikko vs. ammattilainen esim. asianajaja => vastuuta arvioidaan eri tavalla

Johtohenkilön vastuu – vastuun edellytykset

- osuuskuntalain tai sääntöjen vastainen menettely (OskL 25:1 §)
- yleisen huolellisuusvelvoitteen rikkominen => korvausvastuu vain osuuskunnalle aiheutetusta vahingosta
- osuuskuntalain tai sääntöjen vastainen toiminta => korvausvastuu osuuskunnalle, jäsenelle tai muulle henkilölle
- vastuu voi perustua myös muuhun lainsäädäntöön
- vahinko aiheutettu tahallisesti tai huolimattomuudesta
 - tahallinen tai huolimaton teko tai laiminlyönti
- yleensä varallisuusvahinko
- korvausvastuun sovittelu
- tahallisuus tai törkeä huolimattomuus => täysi korvaus
- jos ei vahinkoa => ei vahingonkorvausta, vaikka moitittava menettely

Johdon huolellisuusvelvollisuus

- Huolellisuusvelvollisuus nostettu osuuskuntalain yleisiin periaatteisiin: osuuskunnan johdon on huolellisesti toimien edistettävä osuuskunnan etua (OskL 1:8 §)
 - Korostaa periaatteen merkitystä oikeusperiaatteena
 - Velvollisuus toimia huolellisesti
 - Velvollisuus edistää osuuskunnan, ei esim. keskeisten jäsenryhmien etua
 - Toimittava siten, ettei eturistiriitaa tai sivuvaikutteita

Huolellisuusvelvollisuus ja vahingonkorvausvastuu

- hallituksen ja toimitusjohtajan on edistettävä osuuskunnan etua huolellisesti ja hoidettava sen asioita tämän lain ja sääntöjen mukaisesti (OskL 1:8 § yleinen huolellisuusvelvoite)
- vastuu omista toimista, mutta vastuu myös muiden toimista
- valvontavastuu – vastuuta ei voi delegoida
- yhtiöoikeudessa hyväksytty liiketaloudellisten riskien ottaminen
 - ” Vaadittavan huolellisuuden arvioinnissa kiinnitetään huomiota siihen, että liiketoiminnassa päätöksiä on usein tehtävä epävarmuuden vallitessa. Lisäksi kiinnitetään huomiota siihen, että riskin ottaminen kuuluu yritystoimintaan”

Liiketoimintariskit

- vaikka toimet jälkikäteen arvioituna osoittautuisikin tappiolliseksi, tappioiden syntyminen ei sinänsä osoite johdon toimineen huolimattomasti, jos
 - ne ovat hyvän liiketavan mukaisia
 - aitona tavoitteena osuuskunnan etu
 - päätös riittävän huolellisesti valmisteltu
- huolellinen menettely:
 - ratkaisun taustaksi on hankittu tilanteen edellyttämä asianmukainen tieto - riittävä asiantuntemus käytössä
 - sen perusteella on tehty johdonmukainen päätös tai muu toimi
 - päätöksen tai muun toimen tekoon eivät ole vaikuttaneet johdon jäsenten eturistiriidat

Huolellisuusarviointi

- huolellisuutta arvioidaan objektiivisista lähtökohdista
 - siten kuin huolellinen henkilö toimisi vastaavissa olosuhteissa
- huolellisuusvelvollisuuden laiminlyönti, jos rikkoo lain/sääntöjen nimenomaista säännöstä (mm. KKO 2001:111)
- huolellisuusvelvollisuuden vastaisena voidaan pitää myös sitä, että jokin toimi jätetään kokonaan tekemättä
- Huom! tietämättömyys ei vapauta vastuusta
=>selonottovelvollisuus
- Huom! asiantuntemattomuus ei vapauta vastuusta

- päätökset yksimielisiä, ellei muuta kirjattu
- passiivisena pysyminen ei vapauta vastuusta
- hallituksen jäsenellä ja toimitusjohtajalla oikeus saada eriävä mielipide pöytäkirjaan (OskL 5:8.3 §)
- vapautuminen vastuusta saattaa lisäksi edellyttää aktiivista toimintaa (kuten esim. laittomaksi katsomansa päätöksen ilmoittamista osuuskunnan kokoukselle, sen täytäntöönpanon estämistä tai hallituksesta eroamista)
- Huom! Dokumentoinnin tärkeä merkitys
- KKO 1997:11; 1999:12; KKO 2000:58; KKO 2000:69

Vahingonkorvausvastuun toteutuminen

- korvausvastuun syntyminen edellyttää huolimattomuuden lisäksi **syy-yhteyttä** hallituksen jäsenen menettelyn ja aiheutuneen vahingon välillä
- korvausvastuuta ei vähennä se, ettei riittäviä tietoja tehtävän hoitamiseen tai ettei tunne lain sisältöä
- vastuu arvioidaan yksilöllisesti => jokaisen jäsenen osalta erikseen selvitetään vastuun edellytysten olemassaolo
- vastuu voi perustua
 - osallistuminen päätöksentekoon
 - päätöksen täytäntöönpanoon
 - valvontatehtävien laiminlyönti

- Jaettu vastuu korvausvelvollisten kesken
- Yhteisvastuu vahingonkärsijään nähden
- Kokemuksella/erityisosaamisella voi olla merkitystä vastuunjaossa
- Tehtäväjaolla voi olla merkitystä vastuunjaossa
- Ei vapauta kokonaan vastuusta (valvontavelvollisuus)
- Valiokuntien jäsenyys merkinnee korostettua vastuuta

Esimerkkejä vastuuta synnyttävistä teoista / laiminlyönneistä

- nimenomaisten normien rikkominen (lait, asetukset, säännöt, osuuskunnan / edustajiston kokouksen päätökset).
- perusteettomien suoritusten antaminen
- omaisuuden myyminen alihintaan
- osuuskunnan varojen laiton käyttö / huolimaton käyttö
- salassapitovelvollisuuden rikkominen
- verojen maksun tai veroilmoituksen tekemisen laiminlyönti
- valvontavelvollisuuden laiminlyönti
- oman edun tavoittelu

- Tehtävänjaolla voi olla merkitystä: ks. esim. KKO 1987:122
 - Kun kuitenkin hallituksessa on toteutettu edellä mainittu, sinänsä asiallinen työnjako ja talousjaosto sen mukaisesti on itsenäisesti hoitanut sen vastuualueeseen kuuluneet tehtävät, jaostoon kuulumattomilla hallituksen jäsenillä on ollut vain erityisestä syystä velvollisuus valvoa yhdistyksen varainhoitoa.
- HUOM! Hallituksen jäsenellä kuitenkin valvontavastuu, mitä tehtävän jakokaan ei poista
- ei osallistunut päätöksentekoon eikä täytäntöönpanoon
- passiiviseksi jääminen ei poista vastuuta
- eriävän mielipiteen merkintä kokouspöytäkirjaan
- eroaminen hallituksesta

Vahingonkorvauskanne

- vastuuvapauden myöntäminen / epääminen:
 - käsitellään osuuskunnan kokouksessa
- vastuuvapauden epääminen edellytyksenä sille, että vahingonkorvauskanne voidaan nostaa
 - jos vastuuvapaus myönnetään => kannetta ei voida nostaa ajalta, jolta vastuuvapaus myönnetty
 - poikkeus: vastuuvapaus perustuu olennaisesti virheellisiin tai puutteellisiin tietoihin
- vähemmistön kanneoikeus: jos vastuuvapauspäätöstä vastaan äänestänyt 1/4 kaikista jäsenistä / äänistä
- kanteen nostamisesta päättää yleensä hallitus

- kanne nostettava 5 vuoden kuluessa sen tilikauden päättymisestä, jonka aikana päätös tai toimenpide, johon kanne perustuu
- jos vastuuvapaus myönnetty => kanne nostettava 3 kk:n kuluessa vastuuvapauden myöntäneen kokouksen päätöksestä

Korvausvastuun sovittelu ja jakautuminen

- Vahingonkorvausta voidaan sovittaa
 - jos korvausvelvollisuus harkitaan kohtuuttoman raskaaksi ottaen huomioon vahingon aiheuttajan ja vahingon kärsineen varallisuusolot ja muut olosuhteet
 - vahingon kärsineen puolelta on myötävaikutettu vahinkoon
- Tahallinen vahinko => täysi korvaus tuomittava
- Useita vahingonaiheuttajia => vahingonkärsijä voi periä keneltä tahansa koko määrää
- Vahingonaiheuttajien kesken pääluvun mukainen vastuu

Hallinnon jäsenen vakuutusturva

- useimmilla vakuutusyhtiöillä hallinnonvastuuvakuus
- vakuutuksesta korvataan osuuskunnalle tai sivulliselle aiheutunut taloudellinen vahinko, josta hallituksen jäsen tai toimitusjohtaja on voimassa olevan oikeuden mukaan vahingonkorvausvastuussa toimiessaan hallintoelimen jäsenenä
- vakuutuksesta ei korvata tahallista tai törkeällä tuottamuksella aiheutettua vahinkoa eikä rikoksella aiheutettua vahinkoa
- varautuminen on viisautta => selvitä oma vakuutusturvasi